

Małgorzata Korytkowska
Instytut Sławistyki PAN
Warszawa

Julia Mazurkiewicz-Sułkowska
Uniwersytet Łódzki
Łódź

O konfrontatywnym badaniu polskich i bułgarskich czasowników mentalnych

Małgorzata Korytkowska

I. Problemy klasyfikacji zbioru czasowników mentalnych i opisu przejawiania się ich cech semantycznych

1. Zbiór *verba mentalis* jest rozbudowany semantycznie i badanie relewantnych cech dla jego subkategoryzacji niewątpliwie nasuwa poważne problemy. Wydzielenie podzbiorów na podstawie analizy semantycznej o założeniach eksplikatywnych wymaga wyodrębnienia najprostszych, podstawowych komponentów treści, z których następnie powstają struktury bardziej złożone semantycznie. Próba dekompozycji struktur semantycznych, jakie reprezentują poszczególne czasowniki, w postaci parafraz pozwala na wytypowanie najprostszych składników o charakterze predykatywnym – niewątpliwie kandydatami do tego zbioru są: *wiedzieć* (*wiedza*), *być zdania* (= *mieć sąd*) vs *przetwarzać wiedzę/sąd(-y)*, a więc dokonywać operacji na wiedzy/sądach), które prowadzą do ustalenia nowego sądu przez *x*-a, por.: pol. *wiedzieć, być zdania/sądzić* vs *analizować, dociekać, ustalać*; bułg. *зная на мнение съм/смятам* vs *анализирам, обмислям, установявам* itp.

Jednym z elementów obligatoryjnych jest oczywiście pozycja argumentowa odniesiona do jednostki (x), której dotyczy stany/zdarzenia o charakterze mentalnym, stanowiące pozycje/pozycje argumentowe o charakterze propozycjonalnym ($P p' (p'' \dots)$). Dalsza subkategoryzacja, jeśli chce się analizować wszystkie komponenty semantyczne wbudowane w struktury leksykalne, a więc takie, które różnicują leksemy werbalne tej klasy i pozwalają na wyodrębnienie rozłącznych klas, jest problemem bardzo skomplikowanym, ponieważ niejednokrotnie rozbudowanie struktur semantycznych poszczególnych czasowników jest znaczne – kumulują się w nich różne elementy treści. Tylko bardzo szczegółowe badanie tych komponentów, wbudowanych w strukturę semantyczną poszczególnych jednostek, może doprowadzić do ustalenia relacji (różnic i podobieństw) między elementami całego zbioru. Taki opis, przeprowadzony na podzbiornie stanów epistemicznych zaprezentowała w ostatnich latach M. Danielewiczowa (2004), uwzględniając między innymi także kryterium określające tematywność/rematywność poszczególnych komponentów.

Problemem opisu badanej klasy, zwłaszcza w perspektywie konfrontatywnej, jest więc zakres objętych badaniem cech. Poszczególne jednostki mogą zawierać treści o różnym charakterze, jak na przykład potencjalność (por. *przypuszczać*), takie, które wiążą się z intensywnością (*głowić się*; *roztrząsać*, *dociekać* itp.) lub komponentem wyrażającym ocenę (np. *roić sobie* vs *wyobrażać sobie*); niektóre z nich różnicują się stylistycznie (np. *połapać się* vs *zorientować się*; *kapować* vs *rozumieć*, *pojmwować*). Część z tych komponentów semantycznych nie przejawia się formalnie (np. poprzez elementy morfologiczne lub syntaktyczne), wobec czego ta sfera zjawisk należy do sfery semantyki leksykalnej. W perspektywie konfrontatywnej, a więc biorąc pod uwagę stopień tożsamości zbioru polskiego i bułgarskiego, może dochodzić do asymetrii w przypadku braku ścisłego odpowiednika, co może być w części przypadków rekompensowane przez odpowiednik o cechach parafrazy (bardziej rozczłonkowany). Można więc postawić granicę, poza którą cechy semantyczne jednostek przejawiają się jedynie w rdzeniach werbalnych, choć w strukturach zdaniowych mogą one selekcjonować cechy kontekstowe, na przykład ograniczać klasę elementów, które są semantycznie sprzeczne z wbudowanym w rdzeń czasownika komponentem, na przykład *x wmyślił się w ten problem* vs **x wmyślił się powierzchownie w ten problem*. Jednocześnie mogą one dopuszczać występowanie w strukturze zdaniowej elementu, który jest pleonastyczny, por. na przykład *x wmyślił się głęboko w ten problem*.

Jednostki polskie i bułgarskie, spełniające kryteria semantyczne przynależności do zbioru predyktorów mentalnych, są zasadniczo porównywalne, a więc zakresy leksykalizacji treści podobne, a przypadki braku ścisłego odpowiednika nie są częste. Tak na przykład trudno znaleźć dokładny odpowiednik dla czasownika pol. *rozpamiętywać*. Bułgarskie odpowiedniki *спомням си*, *припомям си* nie

implikują cech wbudowanych w leksem polski, w tym wyrażenia intensywności procesu i emocji charakteryzujących *x-a*. W odpowiedniku bułgarskim musiałoby się pojawić jakieś uzupełnienie treści w postaci leksykalnej, na przykład *усилено си спомняше за.../с огорчение си спомням за...* itp.

1.1. Pożądanym ograniczeniem wydaje się więc to, aby analiza była skoncentrowana na takich komponentach semantycznych, które przejawiają się w sposób sformalizowany, przynajmniej w jednym z języków. Takie podejście wymaga przyjęcia modelu opisu semantycznej struktury zdania.

1.1.1. Zintegrowany i spójny opis języka, który obejmuje poziom semantyczno-syntaktyczny oraz płaszczyznę realizacji treści w postaci form językowych, a jednocześnie uwzględnia wpływ cech semantycznych predyktorów (czasowników i wyrażen werbo-nominalnych, realizujących predykat) jest niewątpliwie efektywny, zarówno dla badań systemu jednego języka, jak i dla badań konfrontujących języki. Etap, który charakteryzuje współczesny stan wiedzy w tym zakresie, jest wynikiem badań teoretycznych nad strukturą zdania uzależnioną od cech składniowych orzeczeń, które były intensywnie rozwijane od połowy XX stulecia. Trudno tu wchodzić w szczegóły, można tylko ogólnie stwierdzić, że poszczególne modele skupione były w początkowej fazie na badaniu płaszczyzny formalnej i prowadziły głównie do ujęć dystrybucyjnych, badających na przykład walencję czasowników¹. Jak wiadomo, rozwój i pogłębianie teorii odnoszących się do składni doprowadził do tego, że w coraz większym stopniu doceniana była waga opisu cech semantyczno-składniowych czasowników i wyrażen werbo-nominalnych spełniających funkcję predyktorów w strukturze zdaniowej (zwanych dalej predyktorami). Model składni semantycznej sformułowany i zastosowany dla polszczyzny przez S. Karolaka, jest częścią semantycznego modelu struktury zdaniowej, w którym ujęte są podstawowe kategorie semantyczne, jakimi są: semantyczna kategoria modalności, temporalności, lokalizacji przestrzennej oraz składnik predykatywny (Karolak 1984). Poziom wyjściowy badania, którym jest płaszczyzna semantyczna, prowadzący do realizacji formalnej w konkretnych kodach językowych, okazał się niezwykle efektywny także w badaniu konfrontatywnym. Podejście to charakteryzuje wielotomową *Gramatykę konfrontatywną bułgarsko-polską* (GKBP), w której analiza kategorii semantycznych, interpretowanych poprzez jednostki semantycznego języka-pośrednika, stworzonego w wyniku wypracowanej podstawy teoretycznej, stanowi podstawę opisu.

Prezentowane tu podejście do składni oparte jest właśnie na modelu predykatowo-argumentowym, dla którego punktem wyjścia jest poziom tzw. struktury

¹ Trudno tu odnieść się do bogatej literatury dotyczącej walencji i innych ujęć, które w różnym stopniu uwzględniały poziom semantyczny. Szczegółowy przegląd stanowisk zawiera praca Daneš, Hlavsa, Kořenský 1973. Por. też omówienie w Korytkowska 1992.

propozycjonalnej, charakteryzującej na najgłębszym poziomie jednostkę realizującą predykat (por. też: Kiklewicz, Korytkowska et al., 2010). Na kolejnym poziomie ustalana jest zdaniowa struktura podstawowa, w której zrealizowane są wszystkie miejsca argumentowe. Swoiste cechy predykatora (czasownika w tym opracowaniu) określa jednak również zbiór dopuszczalnych struktur zdaniowych, które stanowią struktury interpretowane jako pochodne od struktury podstawowej. Struktury pochodne stanowią efekt pewnych przekształceń motywowanych względami semantycznymi lub (rzadziej) formalnymi. Dalsza analiza prowadzi do opisu realizacji komponentów struktur propozycjonalnych w powierzchniowych strukturach zdaniowych.

Część komponentów semantycznych wchodzących w skład struktury semantycznej czasowników realizuje treści podstawowych kategorii zdaniowych i wobec tego mogą one stanowić kryteria pomocne w wyodrębnieniu podkategorii semantycznych badanego zbioru czasowników i opisu zjawisk związanych z badaniem konfrontatywnym². Przedstawiane niżej problemy badawcze z zakresu czasowników mentalnych dotyczą: a) szeroko pojętej semantycznej kategorii temporalności (na poziomie morfemicznym i składniowym); b) problemów realizacji cech semantycznych jednostki realizującej predykat na poziomie składniowym. Należy podkreślić, że badaniu konfrontatywnemu podlegają jednostki tworzące zdania – odpowiedniki semantyczne, co wymaga określania jednostek słownikowych (jednostek hasłowych)³. W przypadku braku w jednym z konfrontowanych języków jednostki synonimicznej ubytek treści może się przejawiać na poziomie struktury zdaniowej w postaci uboższego semantycznie czasownika i uzupełniających syntagm o różnym statusie.

2. Kategoria temporalności, dla której podstawowymi molekułami semantycznymi jest stan (= ciągłość) oraz zdarzenie (= brak ciągłości) ujmowana jest jako złożona z dwóch podkategorii: temporalności wewnętrznej (co oznacza aspekt semantyczny) oraz temporalność właściwą, to znaczy zorientowaną bezpośrednio lub pośrednio na moment mówienia. Omówienie zjawisk temporalności wewnętrznej oparte jest w tym opracowaniu na modelu klasyfikacyjnym S. Karolaka (2008). Co do temporalności por. też (Koseska 2006).

A. Temporalność wewnętrzna, nieaktualizująca dla predykcji, wbudowana jest w strukturę każdego czasownika i przejawia się formalnie na poziomie morfemowym. Składa się na nią, jak wiadomo, ogromna ilość podklas, co wynika

² Analizę taką w odniesieniu do polskich predyktorów mentalnych zaproponowała A. Maliszewska (2001).

³ Oznacza to także, że analiza włącza bardzo skomplikowaną problematykę polisemii leksemów werbalnych, ale jest to tematyka, która w tym opracowaniu może być tylko zasygnalizowana – w szerzej zakrojonym badaniu nie może być jednak pominięta.

z faktu, że poza typami reprezentującymi jedynie stan (ciągłość)/zdarzenie (nieciągłość) istnieją odmianki o różnych rodzajach złożoności, będące konfiguracją stanów i zdarzeń. Ponadto na niektóre typy nakładane są treści o innym charakterze (nieaspektualnym), klasyfikowane w innych modelach jako „rodzaje czynności”⁴. Większość podtypów jest obecna w obu językach, ale istnieje też wiele różnic, związanych najczęściej z odmienną produktywnością w systemie⁵. Różnice dystrybucyjne między obydwoma językami, dotyczące funkcji i produktywności typów, wiążą się z brakiem odpowiednika w postaci czasownika w jednym z badanych języków. Prowadzi to do asymetrii zbiorów i sytuacji, kiedy ekwiwalentem jednostki w języku A jest uboższy semantycznie czasownik języka B, którego treść może być uzupełniana w strukturze zdaniowej przez wyrażenie przyłączono (niemające funkcji argumentu przy danej jednostce predykatywnej), na przykład:

- bułg. *Позамислих се колко фактори влияят за оформянето на такива условия.*
 pol. *Trochę/Chwilę się zastanawiałem, ile czynników wpływa na powstanie takich warunków.*

Problematyka aspektualna została poniżej krótko scharakteryzowana na przykładzie kilku podklas czasowników mentalnych, stanowiących typy złożone (poliaspektualne). Są to podklasy, które zawierają formalnie wyrażone treści czysto aspektualne (możliwe do uściślenia jedynie w kategoriach stanu/zdarzenia), a także takie typy, w których formalnie wyrażone treści nie mają charakteru ściśle aspektualnego, a przedrostki kumulują znaczenie aspektualne oraz inne znaczenia, zaliczane w literaturze aspektuologicznej do rodzajów czynności (por. Karolak 2008: 98 i nast.).

A. 1. Spośród analizowanych tu podklas konfiguracji konkluzywnych w klasyfikacji S. Karolaka (w tradycji aspektualnej są to czasowniki inchoatywne i rezultatywne) część zawiera wykładniki czysto aspektualne (por. Karolak 2008: 127–142).

⁴ Omawiając zjawiska aspektualne, opieram się na klasyfikacji S. Karolaka (2008). Brane są pod uwagę jedynie te typy, które mają wykładniki w postaci prefiksalnej, jako istotne dla struktury semantycznej jednostek leksykalnych na poziomie słownika (co oznacza, że pomijane są komponenty semantyczne, które wiążą się z morfemami o funkcjach temporalnych (na przykład aorystu czy imperfektum).

⁵ Jedną z różnic, która w istotny sposób różni polski i bułgarski, jest zjawisko tzw. wtórnej imperfektywizacji. Jest to zjawisko o bardzo dużej dystrybucji w języku bułgarskim, a jednostki je reprezentujące występują bardzo często w zdaniach habitualnych. Ta problematyka leży już poza zakresem tego opracowania.

A.1.1. Taką podklasą, która znacząco różni oba języki, jest inchoatywność, stanowiąca konfigurację zdarzenia i stanu, interpretowana jako: *Stało się P, które spowodowało/ zapoczątkowało stan rzeczy Q* (por. Karolak 2008: 127–142). W języku bułgarskim ta podkategoria jest niezwykle produktywna, należą do niej m.in. bardzo liczne czasowniki z prefiksem *за-*. Prefiks ten ma między innymi tożsamy odpowiednik *за-* w języku polskim, który nie charakteryzuje się jednak analogiczną produktywnością. Z powodu zasadniczej różnicy w gramatykalizacji tego typu między obydwojma językami, w języku polskim bardzo często odpowiedniki zdaniowe zawierają leksykalny wykładnik początkowego zdarzenia w postaci form czasownika *zacząć*, na przykład *Момичето затанцува* – *Dziewczyna zaczęła tańczyć* (por. też Mazurkiewicz-Sułkowska 2008). W klasie *verba mentalis* w obu zbiorach odnajdujemy niewiele jednostek. Są to:

bułg.: *замисля се, запомня, заколебая се, заинтересувам се*, por.:

Бенко отново се замисли за родния край. Пенка Стоянова подпря глава на ръце и се замисли.

От години всички бяха го запомнили все тъй: с бяла коса и с бели хайдушки мустаци, но с червено лице.

Павел се заколеба, дали трябва да се оправдае.

Когато научиха, че той е ранен, не се заинтересуваха за него.

pol.: *zadumać się, zamyślić się, zapamiętać, zainteresować się, zawahać się*, por.:

Chłopak zadumał się nad swoim postępowaniem.

Ola zamyśliła się nad sobą.

Zapamiętaliśmy to zdarzenie bardzo dobrze.

Michał zawahał się, czy nie zaprosić klienta do gabinetu.

Naukowcy zainteresowali się już tym tematem.

Mimo ogólnej wiedzy o znacznej różnicy w dystrybucji struktur inchoatywnych między bułgarskim i polskim, szczegółowe badanie podklas może tę wiedzę wzbogacić. W badanym tu zakresie czasowników mentalnych zbiory są analogiczne⁶.

A.1.2. Część typów konkluzywnych kumuluje znaczenie nieciągłości ze znaczeniami nieaspektualnymi, które stanowią pewną zbitkę (amalgamat) elementów semantycznych.

⁶ Szczegółowe badanie J. Mazurkiewicz-Sułkowskiej zbiorów czasowników inchoatywnych pozwoliło stwierdzić przyczyny różnic w dystrybucji między językiem polskim i bułgarskim. Jest nią głównie duży wzrost produktywności bułgarskich struktur z argumentem agentywnym (Mazurkiewicz-Sułkowska 2008).

A.1.2.1. Jedna z podklas, które należy wziąć po uwagę, określana jest jako kompletywna (Karolak 2008: 111). Można do niej zaliczyć takie czasowniki mentalne z prefiksami *до-* (*доуиз-*, *дооб-*) // *do-*, jak na przykład bułg. *доразбера*, *домисля*, pol. *domyśleć*, *dointerpretować*, które sygnalizują doprowadzenie procesu myślowego do końca (ewentualnie uzupełnienie danej sekwencji procesów myślowych). Jednocześnie jednak można zauważyć, że sygnalizują one ustanie/wyczerpanie się procesu myślowego, a więc pośrednio implikuje to limitatywność, granicę, poza którą stan już nie występuje (por. też niżej, A.2.) i ten komponent semantyczny odzwierciedlają definicje w słownikach bułgarskich, por.:

доизмислям, доизмисля ‘измислям нещо докрай, измислям още нещо към това, което вече съм измислил’, por. pol. *domyśleć*.

– *Измисли ли нещо за утрешния празник? – Още не съм го доизмислил.*

дообмислям, дообмисля ‘мисля, обмислям напълно, докрай’ – pol. **doobmyśleć – obmyśleć do końca*.

Николай не дообмисли докрай постъпката си ... често се будеше и в някакво сънно състояние дообмисляше това, което бе сънувал.

доразбирам, доразбера ‘разбирам и това, което е останало, разбирам докрай всичко’ – pol. *zrozumieć w pełni/do końca*.

Кировица ... не доразбра какво е станало в София; – Янко, я ела да разправиш сега. Янко не доразбра покана ли е това или закана.

доизяснявам, доизясна ‘изяснявам напълно, изяснявам и това, което е останало да се изяснява’ – pol. *wyjaśnić do końca*.

Тя не е доизяснила откъде идват тези проблеми.

домислям, домисля ‘обмислям нещо докрай’ – pol. *domyśleć*.

Оставете ме малко спокойна, да домисля това.

дообяснявам, дообясня ‘обяснявам и това, което е останало необяснено, обяснявам докрай’ – pol. *objaśnić do końca*.

Пенка дообясни, че той може да ходи, но не надалече.

доуточнявам, доуточня ‘уточнявам още, уточнявам допълнително’ – pol. *uściślić do końca, doprecyzować*.

Трябва да доуточня някои подробности.

Zauważalna jest asymetria zbiorów z obu języków, która może pociągać za sobą pojawianie się polskich odpowiedników zawierających leksykalne uzupełnienie w postaci fraz typu *do końca*, *w pełni*, por.:

bułg. *Чиновникът ми дообясни процедурата по съкращаване на щат.*
 pol. *Urzędnik do końca mi wyjaśnił procedurę likwidowania etatu.*

Por. niżej, SŁOWNIK: bułg. *доуяснявам, доуясня*; pol. *wyjaśnić do końca/do-precyzować.*

A.1.2.2. Podklasa czasowników konkluzywnych, zawierających amalgamaty aspektualno-augmentatywne, ma wbudowany aspektualny składnik nieciągłości i nieaspektualny składnik intensywności. Jednostki te oznaczają zaistnienie, początek czynności wykonywanej intensywnie (Karolak 2008: 145–147). Ten składnik struktury czasowników mentalnych mógłby być wyrażony za pomocą takich określeń, jak *дълбоко/гълбоко* lub za pomocą predyktorów analitycznych typu *загłęбиć się/zatopić się (w myślach/w rozmyślaniach/ w marzeniach) // потъна в мисли/мечти*. Do tej klasy należą czasowniki z prefiksem pol. *roz-* / bułg. *раз-*, por. pol. jedynie *rozfilozofować się*, bułg. *размисля се* ‘отдавам се на мисли, вдълбочавам се в обмисляне’, *разфилосовствувам се* ‘почвам много да философствувам’. Przez S. Karolaka składy zbiorów określane są jako paralelne, na przykład *разбесня – rozwścieczyć, разприказвам се – rozgadać się* i in. (Karolak 2008: 146). Rozkład tych jednostek w obu systemach nie jest jednak równomierny. W analizowanym tu zbiorze *verba mentalis* są one sporadyczne, por.:

bułg. *След като прочете книгата, той се размисли.*
 pol. *Po przeczytaniu tej książki zatopił się w myślach / zamyślił się głąboko.*

A.2. Odrębną podklasę tematów poliaspektualnych stanowią tematy limitatywne, w których nałożone jest ograniczenie temporalne na stan. Wyrażają ustanie w pewnym momencie tego stanu, co jest jednoznaczne z istnieniem granicy, poza którą stan już nie występuje (por. Karolak 2008: 155–166).

A.2.1. Jeden z typów sygnalizuje nieokreśloną, ale niewielką rozciągłość w czasie. Jest on licznie reprezentowany w obu językach przez czasowniki z prefiksem bułg. *no-* / pol. *po-*. Rozciągłość może być wyrażona dodatkowo leksykalnie i wówczas są to wyrażenia tautologiczne z verbum, na przykład przez *chwilę/trochę // момент/малко*, ale także poprzez wyrażenia ściślej określające odcinek czasu, na przykład pol. *kilka minut/sekund* // bułg. *няколко минути/секунди* i in. Ta cecha semantyczna jest zawarta z reguły w definicjach słownikowych, por. bułgarskie:

позабравя ‘забравям малко, отчасти или за кратко време нещо’
Прочетох книгата на Вапцаров и дори бях започнал да забравям някои подробности. ... син ѝ е позабравил майчиния си език ...

помисля ‘мисля известно време; поразмишлявам, обмислям, поразсъждавам, помувам’

... нека помисля два-три дена (!) и ще ви кажа (Е. Пелин); – Вдясно, вдясно дръж! ... Иван ... помисли, помисли, след това наистина взъви вдясно.

поразмисля ‘размислям малко; попремислям’

Милена ... като приближи ... тя се позабави, поразмисли и неочаквано се върна назад ... Отначало Иванов възнамеряваше и това писмо да изпрати по пощата, но поразмисли малко и се отказа. ... той ... поразмисли накъде да хване и се спусна към реката.

поразмисля се ‘размислям се малко’

Той реши да навести рода си. Щом слезе обаче в града, той се поразмисли и се отказа от тази среща...; Легнах, поразмислих се, на края рекох я чакай да видя.

поразмишлявам ‘размишлявам малко’

Просто ми се ще да поразмишлявам за Петър Първи и Александър Втори.

поразсъдя ‘разсъждавам известно, не много дълго време’

Извиках ви нарочно и двамата – каза майсторът. – Трябва заедно да поразсъдим...

попремисля ‘премислям малко, кратко време’

Като попремисли малко, Трайко се примири и с това ново положение; Изгледа я изпитателно, попремисли, ..., тихо и отчетливо заговори.

позаинтересувам се ‘заинтересувам се малко; поинтересувам се’

[той] се позаинтересувал откъде са тези стоки и кой ги продава; – Позволете ми да се позаинтересувам – какъв сътрудник?

позамисля се ‘замислям се малко, кратко време’

Позамислиха се някои от агаларите върху неговите укорни думи.

поинтересувам се ‘проявявам интерес за малко или към конкретен случай; позаинтересувам се’

Сотир се поинтересувал да види рисунките ни. Поинтересувайте се да узнаете кое осветление се нарича индиректно.

W polskim zbiorze czasowników mentalnych typ jest reprezentowany mniej licznie, por. *podumać, pomedytować, poroztrząsać, porozmyślać, porozważać, powspominać, pokontemplować*. Wydaje się jednak, że klasa ta jest otwarta, a jednostki są dotwarzane spontanicznie (nie zawsze są dokumentowane lub są dokumentowane wyłącznie w ramach wyliczania czasowników bliskoznaczných dla wyrazu hasłowego (osobnego hasła nieraz brak). Por. przykłady:

Lubiła podumać o zmięczeniu.

Pomedytowaliśmy nad naszą sytuacją i nie podjęliśmy żadnej decyzji.

Poroztrząsaliśmy problem, porozmyślaliśmy nad nim, ale nie doszło do żadnych ustaleń.

Liczebność czasowników z prefiksami *po-/no-* o funkcji limitatywnej określana jest przez S. Karolaka ogólnie w systemach jako znaczna, ale szczegółowy przegląd udokumentowanych jednostek klasy czasowników mentalnych wskazuje na pewną asymetrię. W bułgarskim jest ich nieco więcej, a w przypadku braku odpowiednika leksykalnego znaczenie czasownika oddawane jest przez verbum uzupełnione dodatkowym określeniem, na przykład: *поинтересувам се* – *zainteresować się trochę*, *поразmisля*, *поразсъдя* – *zastanowić się chwilę/trochę* itp. Por.:

bułg. *Петър е позабравил майчиния си език ...*

pol. **Piotr *trochę* zapomniał ojczysty język.**

Por. niżej SŁOWNIK: pol. *porozmyślać*; bułg. *поразmisля* (*ce*).

A.2.2. Konfiguracja limitatywna, perduratywna (Karolak 2008: 163–166) daje możliwość uzupełnień poprzez wyrażenia określające odcinek czasu. W strukturze zdaniowej jednostki te dopuszczają wykładniki takich treści w postaci wyrażzeń typu *przez chwilę*, *jakiś czas*, *trochę*, *cały dzień*, *całą noc*, *długo*. W zdaniach z czasownikami z prefiksem *prze-* (*przedumać*, *przemedytować*, *przemarzać*) są one obligatoryjne, por.:

Jerzy przedumał/przemedytował/ przemarzył całe lato.

Łączliwość z wykładnikami granicy trwania stanu jest dla tej grupy cechą dysyntywną, dlatego też należy do niej dołączyć także czasowniki z prefiksem *na-*⁷, a więc *nazastanawiać się*, *namedytować się*, *nagłowić się*, por.:

Jerzy nazastanawiał się/nagłowił się nad tym problemem całe popołudnie.

W bułgarskim zbiorze czasowników mentalnych brak typu perduratywnego, który w tym języku reprezentuje zdaniem S. Karolaka tylko kilka jednostek (Karolak 2008: 163). Por. niżej, SŁOWNIK: pol. *przedumać*; bułg. *прекарвам/прекарам известно време в размисли*.

A. 3. Konfiguracja dystrybutywna. Konfigurację tę charakteryzuje wbudowanie stanu, który nie jest jednostkowym stanem, a stanowi zamknięty ciąg zdarzeń

⁷ Karolak (2008) tego typu nie uwzględnia.

(Karolak 2008: 191–193). Czasowniki mentalne reprezentują tu typ, w którym ciąg zdarzeń dotyczy pozycji argumentu propozycjonalnego. W strukturze zdaniowej pojawia się wykładnik morfologiczny (pluralna fraza nominalna, realizująca pozycję argumentu propozycjonalnego). W bułgarskim zbiorze typ ten poświadczają czasowniki z prefiksami *из-, изпо-*: *изпозабравя, изпозаpomня, иззаpomня, иззабравям*. Por.:

изпозабравя, изпозабравям *разг.* ‘забравям много неща или всичко, мнозина или всички’ – pol. *pozapominać*.

... той и имената ни беше изпозабравил...

изпозаpomня, изпозаpomням *разг.* ‘заpomням много неща или всичко, мнозина или всички; иззаpomням’ – pol. *pozapamiętywać*.

Изпозаpomнил е стихотворенията от читанката на батко си.

иззаpomня, иззаpomням *разг.* ‘заpomням много на брой или всички; изпозаpomням’ – pol. *j.w.*

иззабравям, иззабравя *разг.* ‘забравям много неща или всичко, мнозина или всички; изпозабравям’ – pol. *pozapominać*.

W polskim tę podklasę reprezentują czasowniki z prefiksem *po-* oraz (nieodnotowane w (Karolak 2008) czasowniki z prefiksem *na-*. Oba te zbiory składają się na zbiór liczniejszy, niż w języku bułgarskim, por.: *nawymyślać, powymyślać, pozapominać, pozapamiętywać, pooceniać, poprzymyślać sobie, narozstrząsać, narozstrzygać, nauogólniać, naustalać, nawspominać*, por.:

Sanepid powymyślał nowe wymogi, jeśli chodzi o golenie w zakładach fryzjerskich.

Paweł nawymyślał na ten temat masę bzdur.

W języku bułgarskim istnieją formacje dystrybutywne z prefiksem *na-*, ale są to takie jednostki należące do innych klas semantycznych, jak na przykład *набелвам/набеля, надовеждам/надоведа, нажънвам/нажъна, наприготвам/наприготвя, напичам/напека, наизнасям/наизнеса* itp. W klasie czasowników mentalnych ten typ nie jest reprezentowany. Asymetria między obydwoma zbiorami powoduje pojawianie się w bułgarskich odpowiednikach zdań polskich wykładników w postaci na przykład *много неща, всичко*, co jednak nie stanowi ścisłego odpowiednika – nie sygnalizuje jednoznacznie wystąpienia zamkniętego ciągu zdarzeń, por.:

bułg. *Измислихме тогава много невероятни истории, за да шашнем на колегите.*

pol. *Nawymyślaliśmy/powymyślaliśmy wtedy niestworzone historie, aby zaskoczyć kolegów.*

Tak też są interpretowane bułgarskie jednostki w definicjach słownikowych, por.: *изпозабравя, изпозабравям разг.* ‘забравям много неща или всичко, мнозина или всички’; *изпозаpomня, изпозаpomням разг.* ‘заpomням много неща или всичко, мнозина или всички; иззаpomням’ (RBE).

Por. niżej, SŁOWNIK: pol. *rozpamiętywać*; bułg. *изпозаpomня*.

W większości omówionych wyżej struktur możliwe jest występowanie członów wolnych, które mają wartość pleonastyczną z *verbum* i są nieobligatoryjne w strukturze zdaniowej, na przykład *Pomedytowaliśmy trochę nad naszą sytuacją.*

B. Temporalność zewnętrzna. Należą tu zjawiska związane z relacjami temporalnymi stanów/zdarzeń wyrażonych w ramach argumentu propozycjonalnego względem stanu/zdarzenia, które wyrażone jest przez główny predykat. Są to więc relacje o niebezpośrednim odniesieniu, względne, a problemem interesującym w tym tekście są ograniczenia związane z uprzednością lub następnością stanów/zdarzeń, które narzuca czasownik realizujący główny predykat w zdaniu.

B.1. Brak takich ograniczeń dotyczy prawie wszystkich jednostek, poniżej omówione zostaną te nieliczne, które takie ograniczenia nakładają.

B.2. Ograniczenia mogą dotyczyć uprzedności lub następności.

B.2.1. Argument propozycjonalny jest ograniczony do uprzedności w zdaniach z czasownikami pol. *rozpamiętywać, wspominać*, por.:

Wspominaliśmy nasze zeszłoroczne podróże. Adam rozpamiętywał długo swoją podróżkę.

B.2.1.1. Osobnym wypadkiem są pol. *pamiętać, przypominać sobie/przypomnieć sobie*, bułg. *помня, спомням си/спомня си*, które występują w dwóch wariantach, jeśli chodzi o typy struktur zdaniowych, stanowiących realizację pozycji argumentu propozycjonalnego (por. Korytkowska, Małdziewa 2002). Czasowniki wprawdzie wskazują na odniesienie się jednostki denotowanej przez *x* do już posiadanej wcześniej wiedzy, ale informacja zawarta w *p'* może dotyczyć faktów uprzednich/współbieżnych/następczych wobec głównego predykatu, por.:

pol. *Pamiętam o tym, że Piotr wyjechał/wyjeździe jutro. – Pamiętam o wczorajszym/jutrzejszym wyjeździe Piotra.*

bułg. *Никој не помнеше за това, че Петър замина / ще замина.*

W przypadku uprzedniości stanu/zdarzenia zawartego w p' występują charakterystyczne, odmienne cechy formalne struktur znominalizowanych, por.:

pol. *Przypomniałam sobie, jak podróżowaliśmy po Francji.* – *Przypomniałam sobie naszą podróż do Francji.*

bułg. *Никој не помни как се състезавахме миналата година.* – *Никој не помни нашите състезания през миналата година.*

pol. *Pamiętam, jak Piotr zdobył tę nagrodę.* – *Pamiętam zdobycie tej nagrody przez Piotra.*

bułg. *Спомням се как Петър се радваше вчера.* – *Спомням си вчерашната радост на Петър.*

Tak więc różnica formalna między frazami realizującymi argument propozycjonalny p' – NP_{acc} / NP_{-k} wobec o^{NP} / za^{NP} ma w tych wypadkach źródło w różnicy temporalnej. Wypadek jest o tyle ciekawy, że przejawianie się takiej różnicy na poziomie syntaktycznym jest wyjątkowe. Ta różnica w realizacji podzbioru zdań z *pamiętać/pomня* zdecydowała też o wyróżnieniu dwóch wersji schematów zdaniowych w (Korytkowska, Małdziewa 2002: 69).

B.2.2. Ograniczenie p' dotyczy następczości zawartej w pozycji p'. Cechę taką mają pol. *liczyć (na)* i bułg. *разчитам*, por.:

pol. *Tomek liczył na to, że ktoś mu pomoże.*

bułg. *Йордан разчиташе на това, че някой ще му помогне.*

Por. niżej, SŁOWNIK: pol. *liczyć*; bułg. *разчитам*.

3. Przejawianie się cech czasowników mentalnych jako predykatów.

3.1. Zbiór reprezentuje kilka typów ze względu na ilość otwieranych pozycji argumentowych oraz ich realizację. Dla wszystkich obligatoryjna jest pozycja *x* odnosząca się do jednostki będącej nosicielem stanu/zdarzenia i charakteryzuje ją cecha żywotności oraz najczęściej osobowości, a także co najmniej jedna pozycja dla argumentu propozycjonalnego, zawierającego treść sądu/operacji związanych z myśleniem. Najczęściej argument *x* zajmuje w obu językach pozycję podmiotową, natomiast pozycja p' znajduje się poza podmiotem.

3.1.1. Większość jednostek należy do klasy dwuargumentowej P_(x, p').

Argument p' wyrażany jest z reguły zdaniem podrzędnym w pełnej strukturze powierzchniowej, na przykład:

pol. *Myślę, że Adam ma rację.*

bułg. *Мисля, че Иво е прав.*

pol. *Wątpię (w to), że lekarstwo mi pomoże.*

bułg. *Съмнявам се (в това), че това лекарство ще ми помогне.*

Zdanie to może podlegać różnym procesom nominalizacyjnym (por. też niżej, 3.2.2.2.) Por. SŁOWNIK: *wiedzieć/znać; analizować/анализирам.*

3.1.2. Struktury z większą ilością argumentów

3.1.2.1. Jak wskazano wyżej (por. 2. A.3.), cechy semantyczne verbum mogą rzutować na postać argumentu p' – w klasie dystrybtywnej odnosi się on do zamkniętego zbioru stanów, co oznacza występowanie w strukturze semantycznej szeregu predykcji w koniunkcji. Na poziomie struktur zdaniowych nie występują jednak z reguły szeregi zdań w pozycji argumentu propozycjonalnego, lecz cecha ta przejawia się w postaci liczby mnogiej frazy nominalnej, która jest efektem operacji nominalizacyjnej, a więc **poprzez wykładnik morfologiczny**. Jednak pełna struktura zdaniowa jest jedynie potencjalna i może przejawiać się ewentualnie jako wyliczenie, na przykład:

Nawymyślał masę nieprawdopodobnych historii: że, że, że

Realizacja taka jest jednak nietypowa. Por. niżej, SŁOWNIK: pol. *pozapamiętywać*; bułg. *изпозаpomня*.

3.1.2.2. Jednostki o charakterystyce P_(x, p', p'', ...), a więc odnoszące się do procesów mentalnych, wyrażają operacje odnoszące się do więcej niż jednego sądu, co przejawia się w ich strukturach syntaktycznych. Te struktury z reguły jawnie (eksplicytnie) przejawiają złożoność treści czasownika, co skutkuje na przykład zawieraniem w strukturze zdaniowej więcej niż jednego zdania (najczęściej dwóch). Są to jednak struktury rzadkie, ze względów stylistycznych najczęściej przynajmniej jeden z argumentów propozycjonalnych podlega nominalizacji. Omawiane verba wyrażają przeprowadzanie takich mentalnych operacji na zbiorach kilku sądów. Należą do nich na przykład ustalenie tożsamości p' i p'', porównywanie, przeciwstawienie lub wybór, por. *identyfikować/идентифицирам, porównywać/porównać // сравнявам/сравня, przeciwstawiać/przeciwstawić // противопоставям/противопоставя, rozróżniać/rozdźnić // различавам/различа* itp. Występują tu więc relacje równości, koniunkcji, czy alternatywy. Por.:

pol. *Temu, co powiedziałeś, przeciwstawiam mój pogląd na tę sprawę.*

bułg. *На все по-голямата комерсиализация в туристическия бизнес ние противопоставяме професионализация и удоволствието от работата.*

Por. też niżej, SŁOWNIK: pol. *przeciwstawiać, przeciwstawić*; bułg. *противопоставям, противопоставя*.

Strukturę 3-argumentową mają też czasowniki wnioskowania, a więc pol. *wnioskować*, *wnosić*, *(wy)dedukować*, *konkludować*. W bułgarskim odpowiednikiem jest wyrażenie werbo-nominalne *правя извод* (czasownik *дедуцирам* RBE uwzględnia tylko jako termin logiczny), na przykład:

Z twojego sposobu wypowiedzania się wywnioskowałem, że masz mniej niż 18 lat.

Por. też (Jędrzejko, Solecka 1993).

3.2. Problemy semantyczno-syntaktyczne wynikające z badania konfrontatywnego.

3.2. 1. Problem lokalizacji argumentów.

3.2.1.1. Lokowanie argumentu *x* poza pozycją podmiotową jest rzadkie, por. pol. *wydawać się*, *wydać się*, *oślnić* – bułg. *спрува се*, *сторю се*, *хрумна* i in., na przykład:

pol. *Wydaje mi się, że nie masz racji.*
 bułg. *Спрува ми се, че не си прав.*

Pozycja dla *x* wymaga jednak nieco szerszego komentarza, ponieważ wiąże się z pewnymi specyficznymi zjawiskami.

3.2.1.2. W polskim zbiorze czasowników mentalnych istnieją pary typu *kojarzyć* – *kojarzyć się*, *przypomnieć sobie* – *przypomnieć się*, tworzących zdania typu:

Piotr kojarzył odpoczynek z wylegiwaniem się na stońcu. – Odpoczynek kojarzył się Piotrowi z wylegiwaniem się za stońcu.
Piotr przypomniał sobie, jak długo zastanawiał się kiedyś nad każdą decyzją. – Piotrowi przypomniało się, jak długo zastanawiał się kiedyś nad każdą decyzją.

Por. niżej, SŁOWNIK: pol. *kojarzyć*, bułg. *свързвам*; pol. *kojarzyć się*, bułg. *свързвам.*

Dublety typu *kojarzyć* – *kojarzyć się* i odmienne struktury zdaniowe, które one tworzą, można potraktować jako typ przekształcenia o ograniczonym leksykalnie zakresie, ale samo zjawisko należy postrzegać w szerszym kontekście subkategorii zbioru predyktorów związanych z możliwością/brakiem możliwości kontrowania przez nosiciela stanu mentalnego przebiegu stanu/zdarzenia wyrażanego w argumentie propozycjonalnym.

3.2.1.2.1. Żywotność i personalność *x* implikuje podział ogółu predyktorów języka otwierających pozycję argumentową o takich cechach na dwa podzbiory: (a) takie, które mogą być kontrolowane: jednostka denotowana przez frazę może

zająć wobec nich postawę woluntatywną, a pozycja x ma charakter agentywny; (b) takie, których charakter nie pozwala na podobną postawę, a więc niepodlegające kontroli. W przypadku (a) dopuszczalne jest rozwinięcie zdania przez podrzędne zdanie celowe lub przyczynowe wyrażające wolę, w przypadku (b) nie jest to możliwe, na przykład:

- a) *Wyjeżdżam, ponieważ chcę odpocząć (aby odpocząć). // Заминавам, защото искам да си почина.; Rozmyślam nad tym problemem, ponieważ **chcę** go rozwiązać (aby go rozwiązać). // Замислям се върху този проблем, защото **искам** да го реша (за да го реша).*
- b) **Choruję, ponieważ chcę im zrobić na złość (aby im zrobić na złość). // *Боледувам, защото искам да им правя на пук (за да им правя на пук); *Wiem, ponieważ chcę ich zaskoczyć. // *Зная, защото искам да ги изненадам.*

W języku polskim istnieją pary zdań typu *Powiedział to vs Powiedziało mu się to, ale ich funkcja jest inna*. Eksplikacja ostatniego zdania wskazuje na to, że zdanie zaszło samoistnie, bez udziału woli jednostki, por. *Powiedziało mu się to (niechcący)*. W wyniku przekształcenia zachodzi więc zmiana charakteru predykatu *powiedzieć*: zachodzi tu deagentywizacja, niosąca za sobą zmianę lokalizacji argumentu x poza frazą podmiotową. Zjawisko to nie jest jednak ograniczone do stanów/zdarzeń podlegających kontroli, występują bowiem także konstrukcje zawierające czasowniki należące do typu niepodlegającego kontroli, jak na przykład *Zachorowało mu się vs Zachorował; Zmarło mu się vs Zmarł*, stylistycznie nieneutralne⁸.

3.2.1.2.2. Można zauważyć, że czasowniki mentalne tworzące w języku polskim dwa omówione wyżej warianty struktur zdaniowych typu *Uroiłam sobie, że p / Uroiło mi się, że p*, poddają się w większości wypadków interpretacji nieagentywnej. Takie pary reprezentują też: *mylić – mylić się (x-owi); pomylić – pomylić się (x-owi); kojarzyć – kojarzyć się; przypomnieć sobie – przypomnieć się; ubrać sobie – ubrać się; ubzdurać sobie/ubzdurać się; uroić sobie – uroić się; marzyć – marzyć się (x-owi)*. Por. niegramatyczność zdań:

**Uroiłam sobie, że jestem chora, ponieważ nie chcę iść do pracy. / *Przypomniałam sobie o wyjeździe, aby się nie spóźnić na pociąg.*

vs

**Uroiło mi się, że jestem ciężko chora, ponieważ nie chcę iść do pracy. / *Przypomniało mi się, że wyjeżdżam, aby się nie spóźnić na pociąg.*

⁸ Szerzej o procesach dotyczących klasy zdań bezpodmiotowych por. w: Korytkowska 1990.

W wariancie zawierającym predykatory typu *uroić się, przypomnieć się* nie zachodzi więc zjawisko deagentywizacji, lecz język powieliła w tym wypadku model, który obecny jest w strukturach typu *Wydaje mi się, że jest zimno* itp. O ile argumenty typu agentywnego z reguły zajmują pozycję podmiotową, to w typie nieagentywnym (tu – jest to pozycja argumentowa *Experiencer*) taka reguła nie obowiązuje⁹.

3.2.1.3. To, co interesujące w perspektywie konfrontatywnej, to fakt, że takich par czasowników mentalnych i obocznych struktur zdaniowych z tymi leksemami z odmienną lokalizacją pozycji *x* nie odnajdujemy w języku bułgarskim. Fakt, że w języku bułgarskim nie są tworzone struktury paralelne do zdań typu

Ta książka mi się kojarzy z literaturą hiszpańską. – Kojarzę tę książkę z literaturą hiszpańską.

być może wiąże się z istnieniem i szeroką produktywnością bułgarskich konstrukcji typu (a) *Пуши ми се* obok typu (b) *Пуша*. Jak wiadomo, struktury zdaniowe typu (a) zawierają komponent semantyczny wyrażający pragnienie *x*, aby doszło do realizacji zdarzenia, a więc różnią się semantycznie od typu (b) i nie mogą być traktowane jako jego warianty, por.:

Яде ми се = Иска ми се да ям. / Спи ми се. – Иска ми се да спя.

Por. też polskie: *Chce mi się jeść/spać*. Być może właśnie istnienie takich par i ich cechy semantyczne sprawiają, że w systemie blokowane jest powstawanie par zdań różniących się postacią predykatora i strukturą zdaniową z odmienną lokalizacją argumentu. Bułgarskie struktury zdaniowe zawierające element ‘pragnienie’ tworzone są także w klasie czasowników mentalnych, por. zdania tego typu z *обобщавам, разсъждавам*, por.:

Не ми се обобщават тези неща. Не му се разсъждаваше за станалото.

3.2.2. Dopuszczalność operacji przekształcających argument propozycjonalny.

3.2.2.1. Do najbardziej rozpowszechnionych operacji należy nominalizacja argumentu propozycjonalnego i ma ona szeroki zakres dopuszczalności w obu językach, oczywiście również w klasie czasowników mentalnych, por.:

pol. *Anna wyobrażała sobie, jak dzieci będą się cieszyć ze spotkania.*
 bułg. *Ана си представяше, как децата ще се радват от срещата.*

⁹ O labilnej pozycji argumentów typu *Experiencer* w obu językach por. w: Korytkowska 1992.

pol. *Anna wyobrażała sobie radość dzieci ze spotkania.*

bułg. *Ана си представяше радостта на децата от срещата.*

Ten typ przekształcenia struktury pełnego zdania powoduje, że pewne treści, jak na przykład nacechowanie co do uprzedniości/następczości lub wykładniki kategorii osoby semantycznej mogą nie być wyrażone (choć możliwe jest ich wyrażenie poprzez środki leksykalne), por.:

pol. *Anna wyobraża sobie radość dzieci z(e) (wczorajszego) spotkania.*

bułg. *Ана си представя радостта на децата от (вчерашната) среща(та) itp.*

Analizowane predykatory – odpowiedniki polsko-bułgarskie – mogą się różnić możliwością/brakiem możliwości nominalizacji argumentu propozycjonalnego. Przykładem może być czasownik pol. *przypuszczać* oraz bułg. *предполагам*. Polskim odpowiednikiem bułgarskich zdań typu

Полицията предполага действия на терористи.

może być tylko podstawowa struktura zdaniowa z czasownikiem *przypuszczać*, na przykład:

Полцията предполага, че са то / били то / бѐдѧ то действия на террористѧ.

3.2.2.2. Innym charakterystycznym zjawiskiem, będącym efektem procesów kondensacyjnych struktury zdaniowej, jest wyrażanie argumentu propozycjonalnego (odnoszącego się do treści sądu/informacji) poprzez jedynie jeden z jego komponentów. Tego typu procesy często zachodzą paralelnie w obu językach, por. takie kondensacje w przypadku pary *podjezrewać – подозревам*:

pol. *Podjezrewam, że Paweł popełnił ten czyn. – Podjezrewam Pawła.*

bułg. *Подозирам, че Павел е извършил това. – Подозирам Павел.*

Możliwość redukcji treści argumentu propozycjonalnego odnoszącego się do sądu/operacji myślowej jedynie poprzez jeden z argumentów także może różnić odpowiedniki w obu językach – w jednym języku taka kondensacja treści jest dopuszczalna, a w drugim nie. Tak na przykład w języku polskim czasownik *domyślać się* dopuszcza zdania:

X domyśla się (tego), że Y go zdradził. – X domyśla się zdrady Y-a,

ale niegramatyczne jest zdanie

*X domyśla się Y-a.

Bułgarskie odpowiedniki obejmują wszystkie trzy warianty:

X се досещя (за това), че Y го е предал.

X се досеща за предателството на Y.

X се досеща за Y.

Zjawisko przekształcenia argumentu propozycjonalnego **tego typu rodzi problemy** semantyczne, wynikające z tego, że w niektórych wypadkach struktura zawiera pewien stały naddatek treści, a więc staje się idiomatyczna. Zjawiska takie mogą także rodzić pułapki translacyjne. Tak na przykład czasowniki *wątpić* – *съмнявам се* tworzą analogiczne struktury zdaniowe zawierające pozycję p' w postaci pełnego zdania lub frazy – nominalizacje, por.:

pol. *Wątpię (w to), czy Marian jest lojalny wobec nas. / Wątpię w jego dobre intencje.*

bułg. *Съмнявам се, дали Марин е лоялен към нас. / Съмнявам се в добрите му намерения.*

Możliwe jest także w polskim zdanie typu *Wątpię w Piotra*, ale czasownik *съмнявам се* w analogicznych co do budowy zdaniach (*Съмнявам се в Петър*) interpretowany jest jako 'podoziram' (por. RSBKE), a fraza *Петър* wobec tego jest kondensacją predykcji o znaczeniu *Петър е извършил нещо лошо* (por. pol. *Podęjrzał Piotra*). Por.: *Не се съмнявам в Нику, защото досега не ми е дал повод за това.*

Innym przykładem mogą być zdania z czasownikami pol. *liczyć się* – bułg. *съобразявам се*:

pol. *X liczy się z tym, że Y mu pomoże / że Y-owi nie uda się skończyć pracy w terminie.– X liczy się z pomocą Y-a / z ukończeniem pracy w terminie / X liczy się z Y.*

bułg. *X се съобразява с това, че Y ще му помогне / че Y няма да успее да завърши работата навреме. / X се съобразява с Y.*

Zdania *Adam (X) liczy się z Piotrem (Y)* oraz *Васко (X) се съобразява с Петър (Y)*, nie są dokładnymi ekwiwalentami. Polski wariant jest przykładem daleko posuniętej frazeologizacji, ponieważ zawarta jest w nim dodatkowa wartość oceniająca oceną jednostki denotowanej przez argument y (*to, co robi y, jest istotne; y jest godny zaufania / ma wysoką pozycję; y ma wpływ* itp.). W języku bułgarskim zbiór predyktorów zdolnych do wypełniania pozycji p' wydaje się otwarty i może być znany z bezpośredniego lub szerszego kontekstu, na przykład:

X се съобразява с това, че Y е безотговорен. / X се съобразява с това, че Y винаги идва навреме. – X се съобразява с Y.

Pod tym względem *съобразявам* jest więc bliskie pol. *brać pod uwagę*. Por.:

Biorę pod uwagę to, że Y jest nieodpowiedzialny / że Y zawsze przychodzi na czas.

3.3. Wpływ postaci predykatora z argumentu propozycjonalnego na postać struktury zdaniowej.

Nieraz pewne cechy i wiążące się z tym problemy opisu motywowane są zjawiskami bliższymi poziomowi formalnego. Tak się dzieje na przykład w wypadkach, kiedy czasowniki dopuszczają w pozycji argumentu propozycjonalnego predykator analityczny, por.:

pol. *Uważam, że Piotr jest (zdolnym) artystą.*
 bułg. *Смятам, че Петър е способен певец.*

W obu językach dopuszczalne są struktury będące efektem przekształcenia i braku wyrażenia copuli, por.:

pol. *Uważam Piotra za zdolnego artystę.*
 bułg. *Аз го ценя като артист.*

Analiza prowadzona od poziomu semantycznego do poziomu struktur powierzchniowych pozwala ustalić, że inwentarz struktur będących efektem tego typu procesu w skali systemu wykracza poza typowe dla obu języków wykładniki w postaci frazy przyimkowej *jako*^{NP}, *za*^{NP}, *kamo*^{NP}, *за*^{NP}, a przyjęta metoda opisu pozwala ustalić zawartość tego zbioru, por. następujące struktury zdaniowe:

pol. *Wszyscy wydawali mi się przestępcami.*
 bułg. *Разпознах в него майстора.*

4. W artykule przedstawiono zarys problemów pojawiających się przy opisie badanej klasy czasowników (*verba mentalis*). Poruszone kwestie dotyczą jednego z semantycznych kryteriów klasyfikacyjnych zbioru, zgodnie z zastosowanym modelem semantycznej struktury zdania (kategorii temporalności, łącznie z amalgatami zawierającymi treści wykraczające poza proste dla temporalności jednostki opisu, jak stan/zdarzenie), a także opisu cech predykatorów, które przejawiają się na poziomie struktur zdaniowych w ujęciu składni semantycznej. Analiza klasy w obu językach musi uwzględniać przypadki asymetrii obu zbiorów, a więc nie może się ograniczać do ekwiwalencji jednostek werbalnych,

lecz uwzględniać synonimię na poziomie struktur zdaniowych, w pewnych wypadkach osiąganą poprzez uzupełnianie treści w postaci dodatkowych komponentów; musi ona także uwzględniać odpowiedniki jednostek werbalnych w postaci predyktorów werbo-nominalnych. Badanie procesów kondensacyjnych ukazuje też wagę zjawiska frazeologizacji struktur. Wyodrębnione inwentarze dopuszczalnych dla każdej jednostki struktur zdaniowych (co oznacza także dopuszczalność pewnych procesów kondensacyjnych w ramach argumentów propozycyjalnych) określają funkcję każdej z jednostek semantycznych. Są one jednocześnie podstawą dla wyodrębniania odmianek semantycznych w przypadku czasowników polisemicznych, co może być podstawą dla dalszej badań, zmierzających do wniosków teoretycznych i dotyczących problematyki segmentacji hasła słownikowego.

Julia Mazurkiewicz-Sułkowska

II. Słownik wybranych czasowników

Wykaz skrótów i symboli

N_{aq} , N_{ar} – argument „wyniesiony” ze struktury propozycji zależnej do struktury propozycji jądrowej, na przykład: *Dzieci zawsze liczą na rodziców* (‘Dzieci liczą na to, że rodzice zawsze im pomogą’) – $V N_x, N_{aq} \emptyset_q$.

N_q , N_r – symbole wyrażeń argumentowych (uzupełnień), które oznaczają wykładniki argumentów propozycyjalnych, przy czym subskrypty $_q$, $_r$ odsyłają do miejsca zajmowanego przez dany argument w zhierarchizowanym układzie.

N_t – realizacja pozycji t w postaci frazy nominalnej lub adverbium.

NV_q , NV_r – symbol wyrażenia predykatywnego w formie nazwy abstrakcyjnej (często utworzonej na bazie czasownika – *czytanie*, lub przymiotnika – *mq-drość*).

N_x – symbol wyrażenia argumentowego przedmiotowego, czyli uzupełnienia, które oznacza wykładniki argumentu przedmiotowego przeważnie o postaci fraz imiennych.

\emptyset_x , \emptyset_p , \emptyset_q – symbole pustych pozycji uzupełnień, które oznaczają niewypełnienia bezkontekstowe, tzn. możliwe do zinterpretowania poza kontekstem komunikacyjnym, por. *Dziecko bardzo dużo wie* – $V N_x \emptyset_p$.

P – predykat

q, r – pozycje argumentu propozycyjnego

t – pozycja uściślająca odcinek czasu – trwanie zdarzenia/stanu

V – symbol wyrażenia predykatywnego zdaniotwórczego w formie verbum finitum, który oznacza kategorie orzeczeń przyporządkowanych predykatom pierwszego i wyższego rzędu zarówno w zdaniach niezależnych, jak i w zdaniach zależnych pełniących funkcję argumentów propozycjonalnych.

x – pozycja argumentu przedmiotowego

Dla języka polskiego

N_{nom} , N_{loc} – realizacja argumentu przez frazę imienną we wskazanym przypadku gramatycznym.

Praep N – realizacja argumentu w pozycji przyimkowej frazy dopełnieniowej.

Pron – w ciągu: (**Pron**) **Con** odnosi się do funkcji łącznika wprowadzającego zdanie podrzędne

Dla języka bułgarskiego

N_k – realizacja argumentu w pozycji bezprzyimkowej frazy dopełnieniowej.

N_k – realizacja argumentu w pozycji frazy podmiotowej.

Praep N – realizacja argumentu w pozycji przyimkowej frazy dopełnieniowej.

$na_1 N$ – fraza z przyimkiem na_1 , dopuszczająca substytucję w postaci zaimków z serii *ми, ти, му, ѝ, ни, ви, им*.

Przy prezentacji materiału najpierw jest podawany wzorzec semantyczny (WS), następnie realizujące go frazy zdaniowe (FS) ilustrowane schematami zdań i przykładami z obu języków.

analizować / анализирам

WS: P (x, q)

FS:

1. V N_x , V_q

pol. V N_{nom} , (**Pron**) **Con** V

Śledczy analizują, jak świadek zachowywał się podczas konfrontacji.

bułg. V N_k , (**Pron**) **Con** V

Експертите ще анализират, как да се подобрят услугите на БДЖ.

2. V N_x , NV_q

pol. V N_{nom} , N_{acc}

Śledczy analizują zachowanie podejrzanego.

bułg. V N_k , N_k

Авторът анализира поведението и характера на съвременните гърци.

3. V N_x , \emptyset _q

pol. V N_{nom}

Psycholog zawsze analizuje.

bułg. V N_k

Човек винаги анализира.

4. $V N_x, N_{aq} NV_q$
 $V N_{nom}, Praep N_{gen} N_{acc}$

Psycholog analizuje u ludzi najmniejsze szczegóły zachowania [?].

bułg. – brak struktur

доизяснявам / доизясня – pol. wyjaśnić do końca/doprecyzować

WS: (x, q)

FS:

1. $V N_x, V_q$

bułg. $V N_k, (Pron) Con V$

Липунов доизясни, че програмата за изчисляване на орбитата е предала неверни данни. – [pol. Lipunow doprecyzował, że program do obliczania orbity przekazał błędne dane].

2. $V N_x, NV_q$

bułg. $V N_k, N_k$

Професорът потвърди и доизясни някои мои лични наблюдения и теории. – [pol. Profesor potwierdził i wyjaśnił do końca niektóre z moich osobistych obserwacji i teorii].

3. $V N_x, N_{aq} V_q$

bułg. $V N_k, Praep N Con (Pron) V$

Прокурорът доизясни за бюлетините в Костинброд, че са били истински. – [pol. Prokurator wyjaśnił do końca/doprecyzował, że karty do głosowania w Kostinbrodzie były prawdziwe].

kojarzyć / свързвам

WS: P (x, q, r)

FS:

1. $V N_x, (Pron) V_q$

pol. $V N_{nom}, (Pron) Con V_q, Pron Con V_r$

To, jak zachowuje się Andrzej, Anna kojarzy z tym, jak przebiega wizyta u jego mamy.

bułg. $V, N_k, Pron V_q, Pron Con V_r$

Това, как се държи Иван, свързвам с това, как протича посрещането на гости при майка му.

2. $V N_x, V_q, NV_r$

pol. $V N_{nom}, Pron V_q, Praep N_{instr}$

To, jak zachowuje się Andrzej, Anna kojarzy z przebiegiem wizyty u jego mamy.

bułg. $V, N_k, Pron V_q, Praep N$

Това, как се държи Иван, свързвам с посрещането на гости при майка му.

3. $V N_x, NV_q, V_r$

pol. $V N_{nom}, N_{acc}, Pron Con V$

Zachowanie Andrzeja Anna kojarzy z tym, jak przebiega wizyta u jego mamy.

bułg. $V N_k, N_k, Pron Con V$

Поведението на Иван свързвам с това, как протича посрещането на гости при майка му.

4. V N_x, NV_q, NV_rpol. V N_{nom}, N_{acc}, Praep N_{instr}*Zachowanie Andrzeja Anna kojarzy z przebiegiem wizyty u jego mamy.**Szczęście kojarzymy z poczuciem spełnienia.*bułg. V N_k, N_{-k}, Praep N*Поведението на Иван свързвам с посрещането на гости при майка му.*5. V N_x, N_{aq} Ø_q, NV_rpol. V N_{nom}, N_{acc}, Praep N_{instr}*Ich trenera kojarzyliśmy z ostrością i bezwzględnością wobec zawodników.**Wszyscy kojarzą taki domek z wiejską biedą.*bułg. V N_k, N_{-k}, Praep N*Този преподавател винаги свързвам с големи изисквания спрямо студентите му.*6. V N_x, NV_q, N_{ar} Ø_rpol. V N_{nom}, N_{acc}, Praep N_{instr}*Dzieci zawsze kojarzyły wakacje z górami.*bułg. V N_k, N_{-k}, Praep N*Децата винаги свързват почивката с морето.*7. V N_x, N_{aq} Ø_q, N_{ar} Ø_rpol. V N_{nom}, N_{acc}, Praep N_{instr}*Turyści kojarzą miasto Cambridge z szacownymi murami uniwersyteckich kolegów.**Tylko dwaj pytani kojarzyli mieszkańców stolicy z człowiekiem otwartym, dowcipnym i sympatycznym.*bułg. V N_k, N_{-k}, Praep N*Туристите свързват град Несебър със старите сгради и църкви.*

kojarzyć się / свързвам

WS: P (x, q, r)

FS:

1. V N_x, V_q, V_rpol. V N_{dat}, Pron V, Pron Con V*To, jak zachowuje się Andrzej, kojarzy mi się z tym, jak przebiega wizyta u jego mamy.*

[struktura rzadka]

bułg. – por. wyżej, KOJARZYĆ

2. V N_x, V_q, NV_rpol. V N_{dat}, Pron V, Praep N_{instr}*To, jak zachowuje się Andrzej, kojarzy mi się z przebiegiem wizyty u jego mamy.*

bułg. – por. wyżej, KOJARZYĆ

3. V N_x, NV_q, V_rpol. V N_{dat}, N_{nom}, Pron Con V*Zachowanie Andrzeja kojarzy mi się z tym, jak przebiega wizyta u jego mamy.*

bułg. – por. wyżej, KOJARZYĆ

4. V N_x, NV_q, NV_rpol. V N_{dat}, N_{nom}, Praep N_{instr}*Zachowanie Andrzeja kojarzy mi się z przebiegiem wizyty u jego mamy.*

Szczęście kojarzy nam się z poczuciem spełnienia.

bułg. – por. wyżej, **KOJARZYĆ**

5. V N_x, N_{aq} Ø_q, NV_r

pol. V N_{dat}, N_{nom}, Praep N_{instr}

Ich trener kojarzył nam się z ostrością i bezwzględnością wobec zawodników.

Taki domek kojarzy się wszystkim z wiejską biedą.

bułg. – por. wyżej, **KOJARZYĆ**

6. V N_x, NV_q, N_{ar} Ø_r

pol. V N_{dat}, N_{nom}, Praep N_{instr}

Wakacje zawsze kojarzyły się dzieciom z górami.

bułg. – por. wyżej, **KOJARZYĆ**

7. V N_x, N_{aq} Ø_q, N_{ar} Ø_r

pol. V N_{dat}, N_{nom}, Praep N_{instr}

Miasto Cambridge kojarzy się turystom z szacownymi murami uniwersyteckich kolegów.

Tylko dwóm pytanym mieszkaniem stolicy kojarzył się z człowiekiem otwartym, dowcipnym i sympatycznym.

bułg. – por. wyżej, **KOJARZYĆ**

liczyć / разчитам

WS: P (x, q)

FS:

1. V N_x, V_q

pol. V N_{nom}, (Pron) Con V

Piotr cały czas liczy na to, że jego sprawa będzie załatwiona pomyślnie.

bułg. V N_k, (Pron) Con V

Борисов разчита да измами българите за втори път.

2. V N_x, NV_q

pol. V N_{nom}, Praep N_{acc}

Dziadkowie liczą na potom wnuków.

bułg. V N_k, Praep N

Станишев разчита само на компромати.

3. V N_x, N_{aq} V_q

pol. V N_{nom}, Praep N_{acc} Con V

Dziecko liczyło na rodziców, że mu pomogą.

bułg. V N_k, Praep N Con V

Разчитам на теб, че ще ми помогнеш.

4. V N_x, N_{aq} Ø_q

pol. V N_{nom}, N_{acc}

Michał zawsze liczy na przyjaciół.

Pan Zagłoba liczył na pieniądze.

bułg. V N_k, Praep N

България разчита на младите си хора.

Иван Найденов разчита на опитните играчи.

porozmyślać / поразмисля (се)

WS: P (x, q)

FS:

1. V N_x, V_q

pol. V N_{nom}, (Pron) Con V

Dziewczyna usiadła i chwilę porozmyślała nad tym, co ją najbardziej boli.

Piotr usiadł i porozmyślał o tym, co jest ważne.

bułg. V N_k, (Pron) Con V

Ние вкъщи малко поразмислихме, как да осигурим най-практично и изгодно отоплението за зимата.

2. V N_x, NV_q

pol. V N_{nom}, Praep N_{loc}

Marysia usiadła i porozmyślała chwilę o marnościach i radościach tego świata.

pol. V N_{nom}, Praep N_{instr}

Kobieta wypłakała się sama sobie i porozmyślała nad sensem wszystkiego.

bułg. V N_k, Praep N

Иван поразмисли малко за цените на стоматологичните услуги.

3. V N_x, N_{aq} V_q

pol. V N_{nom}, Praep N_{loc} Con V

Matka zmartwiła się, usiadła i trochę porozmyślała o swojej córce, jak jej pomóc.

bułg. V N_k, Praep N Con V

Седнах и поразмислих малко за парите, че винаги ще ми липсват.

4. V N_x, Ø_q

pol. V N_{nom}

Ola usiadła i porozmyślała chwilę.

Wokalistka popatrzyła na mnie, porozmyślała krótko i w końcu westchnęła.

bułg. V N_k

Поразмислих малко, легнах посред стаята и заспах.

5. V N_x, N_{aq} Ø_q

pol. V N_{nom}, Praep N_{loc}

Patrycja usiadła i porozmyślała trochę o ostatnio przeczytanej książce.

bułg. V N_k, Praep N

И аз поразмислих за парите.

pozapamiętywać / изпозапомня

WS: P (x, q [q', q'', q'''])

1. V N_x, V_q

pol. V N_{nom}, Con V

Piotr szybko pozapamiętywał, kto w firmie ma jakie hasło.

bułg. V N_k, Con V

Вече съм изпозапомнил, кой какво прави в тази фирма.

2. V N_x, NV_q

pol. V N_{nom}, N_{k pl}

Odkrył kilka interesujących miejsc, pozapamiętywał ich lokalizacje i wrócił do gospody.

bułg. V N_k, N_{-k pl}

Към 10 месеца хлапетата вече са изпозапомнили повечето оборотни стихчета.

3. V N_x, N_{aq pl} Ø_q

pol. V N_{nom}, N_{acc pl}

Po kilku dniach nauczycielka rozapamiętywała nazwiska wszystkich uczniów.

bułg. V N_k, N_{-k pl}

След няколко дена учителката изпозапомни имената на всички ученици.

przeciwstawiać, przeciwstawić / противопоставям, противопоставя

WS: P (x, q, r)

FS:

1. V N_x, NV_q, NV_r

pol. V N_{nom}, N_{dat}, N_{acc}

Kowalski głupotom zespołu Koteckiego przeciwstawił fachowy pogląd naukowców.

bułg. V N_k, N_{-k}, **na**₁ N

Противопоставям твоето мнение на неговото.

2. V N_x, NV_q, V_r

pol. V N_{nom}, N_{dat}, **Pron Con V**

Kowalski głupotom zespołu Koteckiego przeciwstawił to, co mówią naukowcy.

bułg. V N_k, N_{-k}, **Pron Con V**

Противопоставям твоето мнение на това, което говори той.

3. V N_x, V_q, NV_r

pol. V N_{nom}, **Pron Con V**, N_{dat}

To, co mówią naukowcy, profesor przeciwstawia teorii Kowalskiego.

bułg. V N_k, N_{-k}, **Pron Con V**

Това, което твърдят учениите, професорът противопоставя на теорията на Борянов.

4. V N_x, V_q, V_r

pol. V N_{nom}, **Pron Con V**, **Pron Con V**

To, co mówią naukowcy, profesor przeciwstawia temu, co twierdzi Kowalski.

bułg. V N_k, **Pron Con V**, **Pron Con V**

Това, което твърдят учениите, професорът противопоставя на това, което говори Борянов.

5. V N_x, N_{aq} Ø_q, N_{ar} Ø_r

pol. V N_{nom}, N_{dat}, N_{acc}

Piotrkowi nasz wychowawca przeciwstawił Andrzeja.

bułg. V N_k, N_{-k}, **na**₁ N

Той противопостави Андрей на Петър.

przedumać – bułg. прекарвам / прекарам известно време в размисли

WS: P (x, t, q)

FS:

1. V N_r, N_x, V_q

pol. V N_{acc}, N_{nom}, **(Pron) Con V**

Anna całą noc przedumała o tym, jak będzie wyglądała jej przyszłość. – [bułg. Анна прекара цялата нощ в размисли за бъдещето си].

2. V N_i; N_x; NV_q

pol. V N_{acc} N_{nom}; Praep N_{loc}

Przedumałem całą godzinę o swoich bliskich. – [bułg. Прекарах цели часове в размисли за близките си].

pol. V N_{nom}; Praep N_{instr}

Całe popołudnie przedumaliśmy z Ewą nad przyszłoroczną wycieczką. – [bułg. С Ева цял следобед прекарахме в размисли за пътуването ни догодина].

3. V N_{acc} N_x; N_{aq} V_q

pol. V N_{nom}; Praep N_{loc} Con V

Całą noc przedumałam o Tobie, że tyle musiałeś przeżyć, wycierpieć. – [bułg. Цяла нощ съм прекарал в размисли за Тебе – толкова си преживял, изстрадал].

4. V N_{acc} N_x; Ø_q

pol. V (N_{acc}) N_{nom}

Janusz niemal całą najwcześniejsze dzieciństwo przespał lub przedumał. – [bułg. Януш прекара почти цялото си ранно детство в сън и размисли].

Usiadł pod drzewem i przedumał całą popołudnie. – [bułg. Седна под дървото и цял следобед прекара в размисли].

5. V N_x; N_{aq} Ø_q

pol. V (N_{acc}) N_{nom}; Praep N_{loc}

Całe Tatry przede mną! Tylem o was przedumał, tylem za wami się stęsknił. – [bułg. Целите Татри са пред мен! Толково време прекарах в размисли за вас, толкова тъгувах].

wiedzieć / зная

WS: P (x, q)

FS:

1. V N_x; V_q

pol. V N_{nom}; (Pron) Con V

Policjant wie, jak przestępca potrafi kłamać.

Policjant wie, że przestępca potrafi kłamać.

bułg. V N_k; (Pron) Con V

Майсторът добре знае как се изработват тези части на автомобила.

Приятелят ти знае, че го лъжеш.

2. V N_x; NV_q

pol. V N_{nom}; Praep N_{loc}

Policja wie o kłamstwach przestępcy.

bułg. V N_k; Praep N

Един от петимата служители знае за извършени финансови манипулации в собствената си компания през последните 12 месеца.

3. V N_x; N_{aq} V_q

pol. V N_{nom}; Praep N_{loc} (Pron) Con V

Teraz tyrowy Kowalski wie o nim, że był łapówkarzem.

bułg. V N_k, Praep N (Pron) Con V*Зная за него, че е добър вратар.***4. V N_x, Ø_q****pol. V N_{nom}***To dziecko bardzo dużo wie.***bułg. V N_k***Това дете много знае.***5. V N_x, N_{aq} NV_q****pol. V N_{nom}, Praep N_{loc} N_{acc}***Policja wie o nim wiele ciekawych rzeczy.***bułg. V N_k, Praep NN_{-k}***Полицията знае за него много интересни неща.*

Ekscerpowane źródła

PELCRA – Wyszukiwarka Korpusowa PELCRA dla danych Narodowego Korpusu Języka Polskiego [<http://www.nkjp.uni.lodz.pl>].

PSWP: *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 1–50, red. H. Zgółkowa, Poznań: Wydawnictwo Kurpisz, 1994–2005.

RBE: *Речник на български език*, т. 1–13, София: БАН, 1977–2012.

RSBKN: *Речник на съвременния български книжовен език*, т. 1–3, ред. С. Романски, София: БАН, 1955–1957.

SJP: *Słownik języka polskiego*, t. 1–3, red. M. Szymczak, Warszawa: PWN, 1978–1981.

Cytowana literatura

Daneš F., Hlavsa Z., Kořenský, 1973, *Práce o sémantické struktuře věty*, Praha.

Danielewiczowa M., 2004, *Wiedza i niewiedza. Studium polskich czasowników epistemicznych*, Warszawa.

GKBP, 1988–2008, *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, cz. 1–8, Sofia: Warszawa.

Jędrzejko E., Solecka K. M., 1993, *Czasowniki mentalne w języku polskim i macedońskim*, „Studia Linguistica Polono–Jugoslavica”, t. 7, s. 65–74.

Karolak S., 1984, *Składnia wyrażen predykatywnych*, [w:] *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*, red. Z. Topolińska, Warszawa, s. 11–211.

Karolak S., 2008, *Semantyczna kategoria aspektu*, [w serii: *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 8], Warszawa.

Korytkowska M., 1990, *Z problematyki składni konfrontatywnej. Na przykładzie bułgarskich i polskich zdań bezpodmiotowych*, Wrocław.

- Korytkowska M., 1992, *Typy pozycji predykatowo-argumentowych*, [w serii: *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 5], Warszawa.
- Korytkowska M., 2014, *O predyktorach analitycznych w strukturze argumentu propozycjonalnego (na materiale języka bułgarskiego i polskiego)*, [w:] *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich*, 8. *Opis, konfrontacja, przekład*, red. I. Łuczaków, M. Sarnowski, Wrocław.
- Kiklewicz A., Korytkowska M. et al., 2010, Kiklewicz A., Korytkowska M., Mazurkiewicz-Sułkowska J., Zatorska A., Ramza T., *Podstawowe struktury zdaniowe języków słowiańskich: białoruski, bułgarski, polski*, red. nauk. A. Kiklewicz, M. Korytkowska, Olsztyn.
- Korytkowska M., Małdziewa W., 2002, *Od zdania złożonego do zdania pojedynczego (nominalizacja argumentu propozycjonalnego w języku polskim i bułgarskim)*, Toruń.
- Koseska-Toszeva V., 2006, *Semantyczna kategoria czasu*, [w serii: *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska*, t. 7], Warszawa.
- Maliszewska A., 2001, *O problemie kryteriów klasyfikacyjnych predyktorów mentalnych*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, rocz. 44, s. 91–133.
- Mazurkiewicz-Sułkowska J., 2008, *Wyrażanie kategorii inchoatywności w językach polskim, bułgarskim i białoruskim*, Łódź.

Summary

Confrontative studies of Polish and Bulgarian mental verbs

The present article outlines issues related to the semantic classification of mental verb sets. In the case of a confrontative description, there is a need to formally identify the manifested characteristics. The model that has been chosen in this article provides an integrated and coherent language description on both the semantic and syntactic levels.

The study also takes into account the influence of semantic features on the predicators in the sentence structure, which permits a successful confrontative analysis. The research questions in the field of Bulgarian and Polish mental verbs that are addressed in the paper include (a) a broadly understood semantic category of temporality (on the morphological and syntactic levels), and (b) issues related to the realization of semantic features on a word, in relation to the predicate, on the level of syntax. The article also contains a dictionary of selected Polish and Bulgarian verbs, illustrating semantic and syntactic occurrences of these verbal forms.

Keywords: semantics, syntax, confrontative analysis, aspect, sentence structure, sentence structure transformations, Bulgarian, Polish.